IL-MALTI

QARI LI TOĦROĠ
L-AKKADEMJA TAL-MALTI

DIĊEMBRU
1976

INQAJMU KUXJENZA NAZZJONALI

Kull pajjiż igħożż il-wirt li ħallewlu missirijietu. Kull pajjiż jiftaħar b'dak li jħoss li hu tiegħu. Aħna wkoll f'artna niftaħru b'tant snin ta' ċiviltà, niftaħru bit-tempji neolitiċi tagħna, niftaħru bl-istorja tagħna li tidħol fl-istorja tal-Mediterran u ta' potenzi kbar li għaddew fuqna u ħakmuna. Niftaħru anki b'affarijiet kull tant insinifikanti li jistgħu jinsabu f'pajjiżi oħra, bħal ma hija x-xemx li ssaħħanna u ssaħħan pajjiżi oħra, bil-baħar ikħal li jdawwarna bħalma jdawwar pajjiżi oħra. Niftaħru u nagħmlu tajjeb. Imma ħaġa tal-għaġeb b'ilsienna flok li nħossuna kburin, kważi nbatu b'sens ta' inferjorità. Hawn xi wħud li għad ma fehmux kemm hu wirt għażiż, kemm hu wirt uniku li ma ssibux f'pajjiżi oħra u li pajjiżi oħra jgħożżu u jiftaħru b'tagħhom li forsi mhux dejjem għandu dik ix-xi ħaġa waħdanija li għandu tagħna.

Fejn jidħol ilsien art twelidna bqajna nbatu minn sens ta' inferjorità, minn ħakma neo-kolonjalistika. Kellna t-Taljan li ddeffes u ħarbat ilsienna u issa għandna l-Ingliż li mhux biss qed iħarbat il-vokabolarju imma anki l-idjoma Maltija. Il-kburija nazzjonali hawn irmejnieha wara spallejna biex ġrejna wara ilsna oħra. Ma rridux infissru b'daqshekk li nwarrbu l-ilsna barranin għalina tant meħtieġa u li għalihom għandna tant ħeffa biex nitgħallmuhom. Li rridu huwa li wieħed iħares is-safa tal-idjoma Maltija, li l-idjoma Maltija tibqa' Maltija mhux issir taħlita bla sens ta' idjomi Ingliżi maqluba ħażin għall-Malti.

Il-ħtija ewlenija ta' din il-ħerba li qed issir tintefa' bla ebda dubbju ta' xejn fuq il-ġurnalisti tagħna u fuq dawk li jaħdmu fil-mezzi kollha tax-xandir għax huma mhux biss qed igħaffġuh imma wkoll iwassluh u jgħallmuh lill-poplu mgħaffeġ. Il-Malti li qed joħorġu bih hu xi ħaġa skandaluża barra li hu ridokolu. Ma jixhidx għajr in-nuqqas ta' kompetenza ta' dawk li jiktbuh u l-atteġġament ta' x'jimportani jew basta tiddobba ta' dawk li jmexxu. Min hu responsabbli għall-ġurnali, min hu responsabbli għall-mezzi tax-xandir għandu jiċċaqlaq, għandu jħoss il-kuxjenza tniggżu li qed iħalli ilsien art twelidu jitħarbat u jitfarrak. Hu dmir qawwi li jieħu ħsieb li l-affarijiet jimxu sewwa. Jekk ma għandhomx nies imħarrġa biżżejjed għal dan ix-xogħol għandhom isewwu n-nuqqas mill-aktar fis. Għandhom iħossu li hu nuqqas ta' dmir ċiviku, ta' pattrijottiżmu li tħalli balbuljati bħal dawk jixxandru fil-ġurnal jew fuq ir-radju u t-televiżjoni.

Il-Prim Ministru fl-ewwel diskors tiegħu wara l-elezjoni wiegħed li jrid jagħti każ serju tal-kultura. Imma kultura bla ilsien, kultura b'ilsien imlaqqat u mħarbat kif qed jużaw il-ġurnali u l-mezzi tax-xandir hu diżunur għal Malta u għal min hu responsabbli

Pajjiż li ma jagħtix każ ta' ilsienu ma ħaqqux il-ġieħ ta' nazzjon, wisq inqas it-titolu ta' indipendenti.

Jeħtieġ li ma nibqgħux indaħħku nies bina. L-influwenza li għandhom il-mezzi tax-xandir u l-ġurnali fuq il-poplu kulħadd jafha. Il-ħsara li qed issir hija kollha ħtija tagħhom għax qed idarru lill-poplu jitkellem u jfisser ruħu b'dik l-idjoma li qed jippreżentawlu huma, idjoma mfarrka, mgħawġa, ikkupjata u fuq kollox ikkupjata ħażin li tasal għar-ridikolu.

Hija daħka fil-wiċċ li f'parti mill-ġurnal issib il-paġna letterarja u fil-paġni l-oħra ssib kawlata lingwistika. Hi ridikolaġni li f'ċertu ħin tagħmel programm fuq Malta, fuq il-kultura, fuq l-ilsien Malti u fil-kumplament tal-programmi tiltaqa' ma' kliem li ma jeżistix fil-Malti, ma' idjomi maqluba bla sens mill-Ingliż. Jekk min qed jitkellem ma jafx juża Malti tajjeb, jekk min qed jikteb jew jittraduċi ma jafx juża Malti tajjeb, jistudjah inkella jwarrab min-nofs, sinjal li ma hux kapaċi għal dak ix-xogħol. Fejn ma hemmx kapaċità ma għandux ikun hemm pružunzjoni.

Qed nilqgħu biżżejjed fl-iskejjel bit-tagħlim tal-Malti għal din il-ħerba li qed issir f'ilsienna? Ħaġa waħda żgur li fiha jistgħu jgħinnu l-għalliema tal-Malti hija li juru liż-żgħażagħ l-ereżijiet lingwistiċi li qed jinkitbu fuq il-ġurnali u li jxandru fuq ir-radju u t-televiżjoni. Għall-inqas hekk ikunu qed igħinnu biex iqajmu magħna kuxjenza nazzjonali, biex iż-żgħażagħ jindunaw bil-ħmerijiet, bl-iżbalji u t-tgħawwiġ waqt li jkunu jaqraw, jisimgħu jew jaraw.

U hawn inħajru lil kulħadd jagħmel ħiltu bis-sinċerità kollha ħalli jipprotesta bil-qawwa u bid-dinjità, bil-kostanza u bil-perseveranza sakemm naslu li jkollna Malti tal-Maltin.

Jeħtieġ li nqajmu kuxjenza nazzjonali fuq dan. Jeħtieġ li l-poplu jifhem li lsienu hu wirt għażiż għalih bħalma huma t-tempji neolitiċi, l-istorja u ħwejjeġ oħra. Jeħtieġ nuru lill-poplu kif lsienu qed jitnawwar, kif qed jitherra. Jeħtieġ li kulħadd jagħti sehmu ħalli dan l-għan jintlaħaq. Jeħtieġ jittieħdu passi minn min hu responsabbli ħalli din il-ħsara tieqaf darba għal dejjem u nibdew nisimgħu Malti Malti, Malti kif jitkelmuh il-Maltin, mhux Malti mfarrak u mgħaffeġ kif qed jiktbuh u jsemmgħuh b'nuqqas ta' kompetenza, b'nuqqas ta' sens ċiviku l-gurnalisti u l-qarrejja ta' fuq ir-radju u t-televiżjoni. Malta ma hix Malti Maltija bla l-ilsien Malti, aħna ma aħniex Maltin bla l-ilsien Malti, aħna m'aħniex poplu ċivilizzat b'ilsien imfarrak.